УДК **658.155.2**

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК КІНЦЕВИЙ ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Т.Р. Фецович, *аспірант*
Тернопільський національний економічний університет

Розглянути економічну сутність поняття прибутку, як одного із основного показника фінансових результатів діяльності підприємства. Досліджено методику формування чистого прибутку на підприємствах різних форм господарювання, яка пов'язанна із стратегією його управління.

Ключові слова: *прибуток, дохід, витрати, формування чистого прибутку фінансовий результат, стратегія управління.*

Постановка проблеми і її звязок із найважливішими науковими та практичними завданнями.

Найважливішим завданням підприємства є отримання позитивного фінансового результату для свого подальшого розвитку. На підставі розміру отриманих доходів визначається економічна стратегія підприємства з питань управління матеріальними трудовими та фінансовими ресурсами, а також із питань, пов'язаних із інвестуванням у розвиток підприємства.

Основним узагальнюючим показником фінансових результатів діяльності підприємства є прибуток, який спрямований на те, щоб забезпечити зростання його величини або принаймні стабілізувати її на певному рівні. Отже, прибуток являє собою одну із стратегічних цілей управління.

Саме тому на кожному підприємстві необхідно систематично аналізувати формування, розподіл та використання прибутку. Оскільки прибуток є підсумковим показником та критеріям фінансово-господарської діяльності сучасного підприємства, безпосередньо впливаючи на його фінансовий стан та є захисним механізмом від банкрутства.

Вагомий внесок у теорію дослідження теоретичних і практичних аспектів аналізу прибутку підприємств зробили такі відомі вітчизняні і зарубіжних науковці, як В. Андрійчук [1], І. Бланк [4], О. Бондаренко [6], М. Коробков [6], С. Мочерний [7], П. Орлов [6], К. Петрова [6], А. Поддєрьогін [3], С. Покропивний [2], Л. Пронський [5] та інші.

Мета статті полягає у досліджені теоретичних питань, які пов'язані із сутністю поняття «прибуток» та порядку визначення показника чистого прибутку підприємства.

Викладення основного матеріалу.

Прибуток характеризує фінансовий результат діяльності підприємства, служить показником, що найповніше відображає ефективність виробництва, обсяг і якість рівень її собівартості, стан продуктивності праці та знаходиться у функціональному зв'язку з доходами і витратами, які є чиниками першого ряду відносно прибутку. Він є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази і продукції всіх форм інвестування. Трактування економічної сутності поняття «прибуток» серед вітчизняних та закордонних учених має певні розбіжності.

У дослідженнях вченого В. Андрійчука прибуток визначається як додаткова вартість, що створюється в процесі виробництва, тобто це вартість, створена в процесі підприємницької діяльності понад вартість виробничо спожитих у виробництві ресурсів і робочої сили [1, с.171].

Зокрема, С. Покропивний розглядає прибуток як частину виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Однак такий підхід обмежується лише кількісною величиною прибутку, при цьому ігнорується економічний зміст цієї категорії [2, с. 436].

На думку А. Поддєрьогіна, прибуток визначається як частина додаткової вартості, створеної й реалізованої, готової до розподілу, підкреслюючи, що підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набуде грошової форми [3, с. 90].

Актуальним, на наш погляд, є визначення І. Бланк про те, що прибуток – виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та який являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності [4, с.10]. Він одним із перших в Україні при визначенні прибутку використовує співвідношення ризику і доходу.

Інші дослідники також внесли свій внесок у розроблення теорій прибутку. У своїх працях окремі з них трактували прибуток, як винагороду за збереження, як страхову премію за ризик, який має місце у будь-якій діяльності підприємця, а також трактували прибуток як результат виявлення законів мінового процесу і вартості, що виникає завдяки зростанню капіталу з часом.

З точки зору російського вченого Л. Пронського, прибуток можливий лише за рахунок іншого капіталіста, «друкарського верстата», іноземеця. Він проводить дослідження «прибутку у «фінансових аспектах», оскільки прибуток є гроші, а не праця, корисність або що-небудь» [5, с. 3].

Вчені О. Бандурко, М. Коробков, П. Орлов, К. Петрова визначають прибуток як перевищення доходів від його діяльності над сумою видатків, він являє собою єдину форму його власних нагромаджень [6, с.57].

Змістовним є визначення прибутку С. Мочерним, який стверджує, що прибуток – одна з форм чистого доходу в умовах розвинутих товарно-грошових відносин, що виражає вартість додаткового і частково необхідного продукту, за своєю величиною – це різниця між продажною ціною товару і витратами на його виробництво [7, с. 270]. Вчений звертає увагу на те, що прибуток відображає перетворену похідну форму додаткової вартості.

Отже, короткий огляд визначень категорії «прибуток» лише окремими авторами дозволяє заключити, що прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства і його слід розуміти як перевищення суми доходів від господарської діяльності над сумою витрат, які були понесені для отримання цих доходів.

Важливим показником фінансових результатів є чистий прибуток підприємства, тобто прибуток після сплати податків державі. Він залишається в розпорядженні підприємства і служить джерелом виплати дивідендів акціонерам, а також джерелом його самофінансування. Чистий прибуток, що залишається після нарахування (виплати) дивідендів за привілейованими та звичайними акціями, становить нерозподілений прибуток. Він відображається в балансі у складі власного капіталу і використовується підприємствами самостійно.

Рис. Послідовність формування чистого прибутку (збитку) підприємства

Послідовність формування чистого прибутку (збитку) підприємства зображено на рис. [8, с.194]. Саме за цим алгоритмом можна розглядати всю сукупність показників абсолютних фінансових результатів.

Чистий прибуток підприємства, тобто прибуток, який залишається у розпорядженні, визначається як різниця між фінансовим результатом від звичайної діяльності підприємства і фінансовим результатом від надзвичайної діяльності. Він спрямовується на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне заохочування працівників, створення резервного фонду, сплату в бюджет економічних санкцій, пов'язаних з порушенням підприємством чинного законодавства, на благодійні та інші цілі. П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» [9, с.14-15] визначає фінансовий результат діяльності підприємства як різницю між сумою доходів та пов'язаних з ними витрат відповідно до виду діяльності підприємства. Для розрахунку чистого прибутку використаємо методику, що розроблялася на основі П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» і представлена у таблиці [10, с.21].

Використання даної методики визначення чистого прибутку є важливою під час процесів оцінки та прогнозування прибутковості підприємства. Вона передбачає розрахунок фінансових результатів за видами господарської діяльності і обчислюється відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат, тобто як різниця між сумою отриманих доходів та понесених для їх отримання витрат.

Для максимізації прибутку підприємства необхідно насамперед, виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

Таблиця

Формування та розрахунок фінансових результатів господарської діяльності підприємства

Фінансовий результат діяльності			Формула розрахунку фінансового розрахунку	Формула розрахунку фінансового результату відповідно до ф. №2 «Звіт про фінансові результати»
Фінансовий результат за видами господарської діяльності	Фінансовий результат звичайної діяльності підприємства	Фінансовий результат від основної діяльності ($ФР_{ос.д.}$)	$ФР_{ос.д.} = Д_{ос.д} - В_{ос.д}$	$ФР_{ос.д.}$ = р.010 – р.015 – р.020 – р.025 – р.030 + р.035 – р.040 + р.050 – р.055 – р.070 – р.080
		Фінансовий результат від іншої операційної діяльності ($ФР_{іод}$)	$ФР_{іод} = Д_{іод} - В_{іод}$	$ФР_{іод}$ = р.060 – р.090
		Фінансовий результат від операційної діяльності ($ФР_{од}$)	$ФР_{од} = Д_{од} - В_{од} = ФР_{ос.д} \pm ФР_{іод}$	$ФР_{од}$ = р.100 або р.105 = р.010 – р.015 – р.020 – р.025 – р.030 + р.035 – р.040 + р.050 – р.055 + р.060 – р.070 – р.080 – р.090
		Фінансовий результат від фінансової діяльності ($ФР_{фд}$)	$ФР_{фд} = Д_{фд} - В_{фд}$	$ФР_{фд}$ = р.110 + р.120 – р.140 – р.150
		Фінансовий результат від інвестиційної діяльності ($ФР_{ід}$)	$ФР_{ід} = Д_{ід} - В_{ід}$	$ФР_{ід}$ = р.130 – р.160
		Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування ($ФР_{зд\ под}$)	$ФР_{зд\ под} = Д_{зд} - В_{зд} = ФР_{од} \pm ФР_{ід} \pm ФР_{фд}$	$ФР_{зд\ под}$ = р.170 або р.175 = (р.100 або р.105) + р.110 + р.120 + р.130) – р.140 – р.150 – р.160)
		Фінансовий результат від звичайної діяльності після оподаткування ($ФР_{зд}$)	$ФР_{зд} = Д_{зд} - В_{зд} - Под_{пр}$	$ФР_{зд}$ = р.190 або р.195 = (р.170 або р.175) – р.180
	Фінансовий результат надзвичайної діяльності підприємства	Фінансовий результат надзвичайної діяльності ($ФР_{нд}$)	$ФР_{нд} = Д_{нд} - В_{нд} - Под_{н.пр}$	$ФР_{нд}$ = р.200 – р.205 – р.210
	Фінансовий результат господарської діяльності, $ФР_{гд}$		$ФР_{гд} = ФР_{зд} - ФР_{нд} = ФР_{зд} \pm ФР_{нд}$	$ФР_{гд}$ = р.220 або р.225 = (р.190 або р.195) + р.200 – р.205 – р.210
	- чистий прибуток			р.220
	- чистий збиток			р.225

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, прибуток – це позитивний або негативний фінансовий результат підприємницької діяльності, який визначається на мікроекономічному рівні за звітний період, характеризується приростом власного капіталу за рахунок перевищення доходів над понесеними витратами, порядок визнання яких законодавчо врегульований, науково обґрунтований або самостійно встановлений суб'єктом економічної діяльності.

Перспектива подальших досліджень, на наш погляд, вбачається у вдосконаленні управління розподілом прибутку підприємства та розроблення стратегії управління підприємством.

Література:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. — К. : КНЕУ, **2002**. — **624** с.

2. Економіка підприємства : підручник **/** За заг. ред. С. Ф. Покропивного. — **2**-ге вид., перероб. та доп. — К. : КНЕУ, **2000**. — **528** с.

3. Фінанси підприємств : підручник **/** А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — **5**-те вид., перероб. та допов. — К. : КНЕУ, **2004**. — **546** с.

4. Бланк И. А. Управление прибылью. — К. : Ника-центр, **1998**. — **544** с.

5. Пронский Л. М. Три источника прибыли **(**введение в общую теорию прибыли, рынка и денег**)**. — М. : Финансы и статистика, **1995**. — **40** с.

6. Фінансова діяльність підприємства **/ [**Бандурко О. М., Коробков М.Я., Орлов П. І., Петрова К. Я.**]** — К. : Либідь, **1998**. — **310** с.

7. Економічний довідник за ред. Мочерного С. В. — К. : Феміна, **1995**. — **368** с.

8. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник : вид. **2**-ге, перероб. та доп. — К. : Центр навчальної літератури, **2005**. — **472** с.

9. **28** Положень **(**стандартів**)** бухгалтерського обліку. — КНТ, **2005**. — **120**.

10. Концепції фінансового результату діяльності промислового підприємства: міжнародна практика та вітчизняні реалії **//** Галицький економічний вісник — **2010**. — № **3 (28)**. — С. **18—25**.